

บทความวิชาการ

การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา

Management of Educational Collaboration Networks

มานวิกา ทองเปลว^{1*}, พิกพ วังเงิน¹, และ วิรัตน์ มณีพฤกษ์¹

Manwika Thongplew^{1*}, Pipob Wachangngen¹, and Wirat Maneephruet¹

Received: 12 December 2024

Revised: 3 September 2025

Accepted: 8 September 2025

Abstract

Educational collaboration network management is a crucial approach for improving the quality of teaching and learning, reducing educational inequality, and creating educational opportunities. The establishment of educational networks aims to promote the exchange of knowledge, resources, and experiences among educational institutions at local and regional levels. This is to develop educational curricula and create diverse and modern learning environments. The management of networks involves factors that contribute to successful cooperation, such as effective communication, administrative support, and the establishment of positive relationships among network members. Additionally, this study examines technologies used to connect educational institutions, including online platforms and various communication tools that facilitate smooth collaboration.

This article presents guidelines for managing networks, which the authors have shared to enable network leaders to implement them effectively to reduce educational inequality. Since contemporary education must meet labor market demands beyond academic learning management and learning outcomes, diverse vocational skills are increasingly sought after by employers. Educational institutions lacking adequate personnel or budget must rely on educational networks to provide students with career-oriented experiences and skills. This study found that effective networks comprise leaders with shared vision and goals, where network members benefit mutually, with continuous member development. Importantly,

¹วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

¹ College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

* ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: Manwika.tho@rmutr.ac.th)

once networks are established and activities are successfully implemented, they must be sustained for long-term benefits. The authors believe that effective educational collaboration network management is critically important. Dynamic networks connect like-minded individuals with those who share the same vision, notice mutual opportunities, and collaborate to create superior outcomes which serving as instruments to transfer these opportunities to other organizations.

Keywords: *Management, Networks, Educational Collaboration*

บทคัดย่อ

การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการสร้างโอกาสทางการศึกษา โดยการสร้างเครือข่ายทางการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ระหว่างสถาบันการศึกษาทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค เพื่อพัฒนาหลักสูตรการศึกษาและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัย การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษามีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางความร่วมมือ เช่น การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนจากผู้บริหาร และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ยิ่งไปกว่านั้น การวิจัยนี้ได้ศึกษาเทคโนโลยีที่ใช้ในการเชื่อมโยงสถาบันการศึกษา รวมถึงแพลตฟอร์มออนไลน์และเครื่องมือการสื่อสารต่าง ๆ ที่ช่วยให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น

บทความนี้นำเสนอแนวทางในการจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา ซึ่งผู้เขียนได้นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้ผู้นำเครือข่ายทางการศึกษานำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เนื่องจากการศึกษาในปัจจุบันต้องตอบโจทย์ของตลาดแรงงานนอกเหนือจากการจัดการเรียนรู้ด้านวิชาการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะอาชีพที่หลากหลายนับเป็นสิ่งที่ต้องการของสถานประกอบการ สถานศึกษาที่ไม่พร้อมด้านบุคลากรหรืองบประมาณ จึงต้องอาศัยเครือข่ายทางการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อจัดประสบการณ์ด้านอาชีพและทักษะให้แก่ผู้เรียน การวิจัยนี้ พบว่า เครือข่ายที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกับสมาชิกของเครือข่าย เพื่อนำไปสู่การได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่ายและการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง สิ่งสำคัญคือ เมื่อจัดตั้งเครือข่ายและดำเนินกิจกรรมสำเร็จแล้ว ต้องธำรงรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนเพื่อประโยชน์ระยะยาว ผู้เขียนมีความเห็นว่า การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เครือข่ายที่มีพลังจะเชื่อมโยงคนที่วิสัยทัศน์เหมือนกัน สังเกตเห็นโอกาสร่วมกัน และร่วมมือกันเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่าเดิม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะส่งต่อโอกาสเหล่านั้นไปยังหน่วยงานอื่น

คำสำคัญ: *การจัดการ, เครือข่าย, ความร่วมมือทางการศึกษา*

บทนำ

ยุทธศาสตร์การศึกษาชาติตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 มุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงระบบการศึกษาของประเทศให้เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงในสังคมและเศรษฐกิจไปในทิศทางที่ดีขึ้น จากแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560–2579) ในส่วนของสาระสำคัญมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เน้นการสร้างโอกาสทางการศึกษาในสถานศึกษาไปสู่แนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงเด็กที่ด้อยโอกาสทุกกลุ่ม ปัญหาความเท่าเทียมของหญิงและชายในการเข้าถึงการศึกษา และต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพโดยเชื่อมโยงกับความต้องการของตลาดแรงงาน จึงต้องแสวงหาความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการทำงานที่ภาคเอกชนต้องการ รวมถึงกลุ่มผู้ใหญ่ที่มีปัญหาการอ่านออกเขียนได้และการขาดทักษะใหม่ ๆ ที่ตลาดต้องการให้กลับเข้ามาศึกษาต่อเพื่อเสริมสร้างทักษะและสมรรถนะในการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง เป้าประสงค์ที่สำคัญของ SDGs (Sustainable Development Goals) คือ การสร้างหลักประกันทางการศึกษาที่มีคุณภาพ เสมอภาคและเท่าเทียมสำหรับเด็กทุกคนในทุกระดับตั้งแต่ปฐมวัยถึงอุดมศึกษา เพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพ เพิ่มจำนวนเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานและการเป็นผู้ประกอบการ รวมทั้งขจัดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคระหว่างเพศ การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความสงบสุข และการเป็นพลเมืองของโลก (Office of the Council of Education, 2017)

การสร้างเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา ประการสำคัญ คือ จำเป็นต้องลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ในปัจจุบันการศึกษาไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่ของสถานศึกษาเท่านั้น แต่เป็นพันธกิจร่วมกันของทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาและปรับปรุงระบบการศึกษาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมนั้น จำเป็นต้องมีการทำงานร่วมกันโดยสร้างเป็นเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา (Educational Collaboration Network) การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา ไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มคุณภาพของการเรียนการสอน แต่ยังเป็นการกระจายทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษาไปยังทุกภาคส่วนได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (UNESCO, 2020) เครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาถูกมองว่าเป็นกลไกที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาของ Little (1990) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีพันธมิตรที่หลากหลาย ซึ่งประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทต่างกัน เช่น สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และภาคเอกชน โดยความร่วมมือนี้สามารถส่งผลให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร นอกจากนี้ การศึกษาของ Fullan (2007) ยังระบุว่า เครือข่ายความร่วมมือที่มีการจัดการที่ดีสามารถช่วยเสริมสร้างศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

แม้ว่าการจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาจะมีข้อดีหลายประการ แต่ก็ยังมีความท้าทายและอุปสรรคในการดำเนินงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ Akkerman and Bakker (2011) พบว่า ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและระบบการจัดการขององค์กรต่าง ๆ อาจเป็นปัจจัยที่ขัดขวางความสำเร็จของเครือข่าย

ความร่วมมือได้ อย่างไรก็ตาม เครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพควรมีการจัดการอย่างเป็นระบบ กำหนดรูปแบบ แนวทาง และองค์ประกอบของเครือข่าย ศึกษาประโยชน์รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเครือข่าย เพื่อให้เครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการยกระดับการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นได้ ซึ่งในบทความนี้มีประเด็นนำเสนอ ดังนี้ ความหมายของเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา ประโยชน์ของเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา และปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา

ความหมายของเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “เครือข่าย” อาจฟังดูว่าเป็นคำเดียวกันหรือใช้คำว่า “กลุ่ม” แทนกันได้ ความแตกต่างระหว่าง “เครือข่าย” (Network) และ “กลุ่ม” (Group) มีความสำคัญในหลายสาขา ทั้งทางสังคมศาสตร์และการสื่อสาร เครือข่ายมักจะหมายถึงการเชื่อมต่อระหว่างบุคคลหรือหน่วยงานหลาย ๆ แห่งที่มีความสัมพันธ์กันโดยไม่จำกัดเฉพาะสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน เครือข่ายอาจเป็นรูปแบบของการเชื่อมโยงที่มีความซับซ้อนและยืดหยุ่น เช่น เครือข่ายทางสังคมที่เกิดจากการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่หลากหลาย ซึ่งสามารถรวมถึงเพื่อน ครอบครัว หรือเพื่อนร่วมงาน ในทางกลับกัน กลุ่มมักจะหมายถึงกลุ่มคนที่มีจุดมุ่งหมายหรือความสนใจร่วมกัน มีกฎเกณฑ์หรือโครงสร้างที่ชัดเจน สมาชิกในกลุ่มมักจะมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน เช่น กลุ่มนักเรียนในชั้นเรียนหรือกลุ่มกิจกรรมในชุมชน เครือข่ายสามารถสร้างโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรที่กว้างขวาง ขณะที่กลุ่มมักจะเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายเฉพาะ การศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างนี้ สามารถช่วยให้เราเข้าใจวิธีการที่บุคคลหรือองค์กรสามารถใช้เครือข่ายและกลุ่มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานหรือการสื่อสารได้ (Scott, 2013)

Hanson (2003) ได้ให้ความหมายของคำว่า เครือข่าย ว่าหมายถึง รูปแบบการประสานงานระหว่างบุคคล กลุ่มองค์กร หรือหลายองค์กรที่มีทรัพยากรเป็นของตนเอง โดยมีการร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องหรือบางครั้งอาจไม่บ่อยนัก แต่จะมีการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงในระยะยาว เมื่อมีความต้องการในความช่วยเหลือหรือความร่วมมือจากฝ่ายอื่น ๆ ก็สามารถติดต่อขอความช่วยเหลือได้ตามความจำเป็น การประสานงานเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มศักยภาพให้กับทุกฝ่ายในเครือข่าย เช่นเดียวกับ Sroykham (2018) ที่ให้ความหมายของเครือข่ายไว้ว่า คือ การที่หน่วยงานตั้งแต่ 2 หน่วยงานขึ้นไป มีการกำหนดกิจกรรมหลักและคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการทำงาน มีการวางแผนการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด Yongkamol (2019); Veangying (2021) กล่าวไว้คล้ายคลึงกันว่า เครือข่าย คือ การเชื่อมโยงระหว่างระบบการดำเนินงานหรือการเชื่อมโยงบทบาทของ กลุ่มคน องค์กร สถาบันที่เป็นหน่วยย่อยเข้าด้วยกันด้วยความสมัครใจภายใต้ความจำเป็นเพื่อจุดมุ่งหมายร่วมกัน จัดโครงสร้างและรูปแบบการทำงานด้วยระบบใหม่ในลักษณะที่สร้าง

ความร่วมมือและประสานงานกันในแนวราบระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโดยให้สมาชิกร่วมกันคิด ตัดสินใจ วางแผน รับผิดชอบ ติดตาม ประเมินผล และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน

สรุปได้ว่า การพัฒนาองค์กรหรือหน่วยงานในปัจจุบันจำเป็นต้องมีพันธมิตรระหว่างหน่วยงานเพื่อช่วยเหลือ เติมเต็มให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนอย่างคล่องตัว ดังนั้น เครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา หมายถึง การรวมตัวของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกันในการพัฒนาการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการแบ่งปันทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและสร้างระบบการศึกษาที่ยั่งยืน

แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา Starkey (1997) ได้เสนอแนวทางในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาว่า ในขั้นตอนแรกควรเชิญองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมหารือในประเด็นที่นำไปสู่วัตถุประสงค์ของการสร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนความต้องการในการพัฒนาร่วมกัน นำเสนอแนวทางหรือปัญหาของแต่ละฝ่าย กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงาน สร้างความร่วมมือในกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย เพื่อให้สมาชิกในเครือข่ายได้มีโอกาสรับผิดชอบและมีบทบาทในการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความร่วมมืออย่างยั่งยืน ขั้นตอนต่อมา ในกรณีที่ในเครือข่ายมีสมาชิกมากกว่าหนึ่งหน่วยงาน ควรมีการแต่งตั้งผู้นำเครือข่ายเพื่อเป็นแกนหลักในการประสานงานให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง หลังจากจัดตั้งเครือข่ายสำเร็จแล้ว บางเครือข่ายอาจมีการดำเนินการทำบันทึกความร่วมมือ (MOU) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ สร้างสถานภาพที่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อให้เครือข่ายได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรอื่น ๆ รวมถึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิก โดยที่ผู้นำและสมาชิกเครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและกว้างขวางขึ้น ต่อจากนั้น ขั้นตอนที่สำคัญ คือ การดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรม เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดหาทรัพยากรทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ การเติมเต็มด้านวิชาการและประสบการณ์ของสมาชิก อุปกรณ์การเรียนการสอน นวัตกรรมการเรียนรู้ รวมถึงแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งระหว่างดำเนินการนั้น ควรมีการติดต่อสื่อสาร เชื่อมโยงระหว่างผู้นำองค์กรและสมาชิกในองค์กร เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และขั้นตอนสุดท้ายในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา คือ การประเมินผลการดำเนินงานว่าความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่อย่างไร รวมถึงการติดตามความก้าวหน้าและความสำเร็จของเครือข่ายในแต่ละระยะ

Thangpreechaparnich (2023) ได้กล่าวถึงแนวทางในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาที่คล้ายคลึงจากที่กล่าวข้างต้น โดยมีมุมมองเพิ่มเติมในประเด็นของการสร้างความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร เช่น ขาดแคลนงบประมาณในด้านต่าง ๆ บุคลากรไม่เพียงพอหรือมีแต่ไม่ตรงสาขาวิชา ขาดวัสดุ

อุปกรณ์ที่ทันสมัย เป็นต้น สมาชิกในองค์กรร่วมรับรู้ถึงปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข มิเช่นนั้น จะเกิดผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในองค์กรของตนเอง จึงจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายทางการศึกษาเพื่อใช้ประโยชน์จากองค์กรหรือหน่วยงานอื่นที่มีศักยภาพมากกว่า เพื่อมาเติมเต็มช่องว่างหรือลดความขาดแคลนด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ ด้านเทคโนโลยี หรือทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนในองค์กร เมื่อตระหนักถึงปัญหาแล้ว จึงเชิญองค์กรหรือหน่วยงานที่เหมาะสมมาเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ในทางกลับกัน หากพบว่ามีกลุ่มเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้นำองค์กรควรเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายทางการศึกษานั้น ๆ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษายังพบข้อจำกัดหลายประการ เช่น หน่วยงานหรือองค์กรที่เป็นแกนนำเครือข่ายมีทรัพยากรไม่เพียงพอในการสนับสนุนสมาชิกในเครือข่าย การมีวัฒนธรรมองค์กรหรือเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนอาจมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ขณะที่องค์กรสนับสนุนอาจให้ความสำคัญกับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ความไม่สอดคล้องดังกล่าวส่งผลต่อการวางแผนร่วมกันในระดับปฏิบัติการและนำไปสู่ความขัดแย้ง หรือความล่าช้าในการดำเนินกิจกรรม รวมถึงสมาชิกขาดทักษะที่จำเป็นในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การแก้ปัญหาร่วมกัน อาจทำให้ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลต่อความไม่ต่อเนื่องและยั่งยืนของเครือข่ายต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีแนวทางที่สามารถนำไปใช้ในองค์กร คือ การกำหนดทิศทางในการพัฒนา สร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาให้สมาชิกในองค์กรร่วมรับรู้ การทำข้อตกลงความร่วมมือทางการศึกษากับองค์กรอื่นที่มีศักยภาพหรือมีความเชี่ยวชาญมากกว่าหรือที่มีเป้าหมายเดียวกันเข้ามาเป็นเครือข่าย การกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนร่วมกัน การแต่งตั้งผู้นำเครือข่ายที่มีวิสัยทัศน์เพื่อร่วมกันวางแผนงานการดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนกิจกรรมระหว่างเครือข่ายโดยพัฒนาทักษะและความรู้ให้กับบุคลากรที่เป็นสมาชิกเครือข่าย การจัดสรรบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ การกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ และสร้างความความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างสมาชิก ได้แก่ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมสร้างความก้าวหน้าของเครือข่าย ซึ่งในทัศนะของผู้เขียนนั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายเป็นแนวทางที่ผู้นำเครือข่ายส่วนใหญ่ละเลย ส่งผลให้เครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาไม่เข้มแข็งและอ่อนแอลงในที่สุด

องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กร หน่วยงาน และบุคคลที่มีบทบาทในด้านการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืนและมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษานั้น ต้องอาศัยความเข้าใจเชิงลึกในด้านต่าง ๆ เช่น การกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การจัดการทรัพยากร และการสร้างโครงสร้างการทำงานร่วมกันที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ เครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่เหมาะสมเพื่อให้เครือข่ายนั้นมีความเข้มแข็งและดำเนินไป

จนเกิดประโยชน์ต่อองค์กร นอกจากนี้ ยังมีการกล่าวถึงการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมรอบด้าน การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการธำรงรักษาเครือข่าย Mongkolsit (2019); Thummatasananon (2019) และ Veangying (2021) จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมที่ชัดเจน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การดำเนินงานผ่านยุทธศาสตร์ที่สมาชิกมีส่วนร่วมจริง และมีการวัดความก้าวหน้าของเครือข่ายด้วยระบบการประเมิน กำกับ ติดตามผล ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นองค์ประกอบในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา กล่าวโดยสรุป คือ องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาประกอบด้วย วิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน การกำหนดบทบาทและหน้าที่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การจัดสรรทรัพยากร ระบบการสื่อสาร กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการวัดผล ประเมินผล โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา

องค์ประกอบของเครือข่าย ความร่วมมือทางการศึกษา	คำอธิบายโดยย่อ	กิจกรรม
1. วิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน	พัฒนาคุณภาพผู้เรียน คุณภาพครู การใช้เทคโนโลยีร่วมกัน การแลกเปลี่ยนบุคลากร นวัตกรรม กำหนดทิศทางการทำงาน	- ประชุมระหว่างผู้นำองค์กร - ประชุมสมาชิกเครือข่าย
2. การกำหนดบทบาทและหน้าที่	กำหนดบทบาทหน้าที่ผู้นำ ผู้ประสานงาน ภายในองค์กรและระหว่างสมาชิกเครือข่าย โครงสร้างคณะทำงาน	- ประชุมมอบหมายงาน - กำหนดแผนงาน - กำกับ ติดตามผลเป็นระยะ
3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	รับฟังเสียงสะท้อนจากผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน โรงเรียนในชุมชน หน่วยงาน มหาวิทยาลัย	- สอบถาม - รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ
4. การจัดสรรทรัพยากร	ระดมทรัพยากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ จัดสรรบุคลากร จัดสรรเวลาให้สัมพันธ์กับการดำเนินกิจกรรม	- ร่วมใช้ทรัพยากร - ช่วยเหลือสนับสนุนการจัดกิจกรรม ที่ตกลงร่วมกัน
5. ระบบการสื่อสาร	การสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ใช้ประสานงาน ที่จำเป็นจากภายในองค์กรไปสู่เครือข่าย การสื่อสารระหว่างสมาชิกเครือข่ายกับผู้นำ เครือข่าย และการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ อันติของผู้รับประโยชน์	- สร้างช่องทางสื่อสาร เช่น มีกลุ่ม ไลน์ แพลตฟอร์มต่าง ๆ - สร้างฐานข้อมูลชัดเจน เข้าถึงได้ ง่าย เชื่อถือได้
6. กิจกรรมแลกเปลี่ยน เรียนรู้	มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่นการพัฒนาบุคลากร การทำกิจกรรมทางวิชาการร่วมกัน การแก้ปัญหาหรือเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกัน	- ศึกษาจุดเด่น จุดด้อยของสมาชิก เพื่อนำกลับมาประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาเครือข่าย

ตารางที่ 1 (ต่อ)

องค์ประกอบของเครือข่าย ความร่วมมือทางการศึกษา	คำอธิบายโดยย่อ	กิจกรรม
		- จัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการ เสริมสร้างทักษะในการจัดการ เรียนรู้ร่วมกัน
7. การวัดผล ประเมินผล	ประเมินผลแล้วว่าสามารถพัฒนาองค์กรของ ตนเองตามเป้าหมายหรือไม่	- กำหนดรูปแบบการประเมิน เช่น การใช้วงจรคุณภาพ PDCA

ประโยชน์ของเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา

การบริหารเครือข่ายทางการศึกษา คือ กระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่ใช้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการศึกษา เพื่อสนับสนุนทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ และการสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ใช้หลักของการประสานความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่าย ทำให้งานหรือเป้าหมายประสบความสำเร็จ และดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากไม่ได้เป็นการทำงานที่เกิดจากผู้บริหารเพียงคนเดียวแต่เกิดจากการใช้ความรู้ความสามารถและความถนัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่ายจึงทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารงานและถึงเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว โดย UNESCO (2020) ระบุว่า การสร้างเครือข่ายการศึกษาในระดับนานาชาติทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากร ซึ่งช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและส่งเสริมการพัฒนาทางการศึกษาในระยะยาว

Chareonwongsak (2002) กล่าวถึงประโยชน์ของเครือข่าย (Network Utilizing) ไว้ 5 ข้อ ประกอบด้วย 1) การใช้เครือข่ายเป็นเวทีกลางประสานงานร่วมกัน เพื่อเป็นช่องทางสำคัญในการประสานความเข้าใจระหว่างกันในด้านวัตถุประสงค์ ด้านขอบข่าย แผนการทำงาน วิธีการทำงาน ตลอดจนถึงแนวทางปฏิบัติให้ไปในทิศทางเดียวกันของเครือข่าย 2) การใช้เครือข่ายเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ซึ่งมีความสำคัญมากขึ้นเมื่ออัตราการหมุนเวียน (Velocity of Exchange) ของสารสนเทศและความรู้ระหว่างสมาชิกเพิ่มสูงขึ้น โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และบทเรียนใหม่ ๆ จะช่วยเสริมสร้างความรู้และขยายความคิดระหว่างสมาชิกเครือข่าย นอกจากนี้ ยังทำให้สมาชิกสามารถเชื่อมโยงกันได้ง่ายขึ้นและค้นพบผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อสมาชิกสามารถพบปะและติดต่อกันได้สะดวก รวมถึงการเข้าถึงสารสนเทศที่รวดเร็วผ่านระบบข้อมูลที่มีประสิทธิภาพของเครือข่าย 3) การใช้เครือข่ายเป็นเวทีในการระดมและแลกเปลี่ยนทรัพยากร เช่น การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ หรือบุคลากรที่มีความสามารถ สามารถช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานของสมาชิกในเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแบ่งปันทรัพยากรเหล่านี้ทำให้เครือข่ายสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงได้มากขึ้น ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Amchaury (2023) ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการบริหารเครือข่ายทางการศึกษาที่มุ่งใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่มี

ข้อจำกัดด้านทรัพยากร เช่น งบประมาณและบุคลากร เพราะใช้หลักของการประสานความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่าย ทำให้งานหรือเป้าหมายประสบความสำเร็จ และการดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากไม่ได้เป็นการทำงานที่เกิดจากผู้บริหารเพียงคนเดียว แต่เกิดจากการใช้ความรู้ความสามารถ และความถนัดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่าย จึงทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารงานและถึงเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว 4) การพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ให้สมาชิกแต่ละเครือข่ายมีทักษะในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการที่เป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific Thinking) ซึ่งองค์ความรู้ใหม่ ๆ จะเกิดจากเครือข่ายที่มีการแลกเปลี่ยนความรู้และศึกษาค้นคว้าร่วมกันระหว่างสมาชิก โดยลักษณะองค์ความรู้ที่ได้รับจะสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ของตนเอง และ 5) การใช้เครือข่ายเป็นเวทีในการสร้างหัวข้อหรือประเด็นใหม่ ๆ เพื่อปลูกเร้าให้สังคมเกิดความตื่นตัว และอาจรวมถึงการขยายผลออกไปในวงกว้างขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษามีประโยชน์ต่อหน่วยงาน คือ ส่งเสริมคุณภาพ การศึกษาอย่างยั่งยืน เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะผู้เรียน พัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา สร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ และเติมเต็มช่องว่างทางการศึกษา

การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา

ในบริบทของการศึกษาในประเทศไทย สถานศึกษาหลายแห่งโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและในพื้นที่ห่างไกลต้องเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อน อาทิ การขาดแคลนงบประมาณที่เพียงพอ การขาดแคลนครูผู้สอนและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ รวมถึงการขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนและอุปกรณ์ที่ทันสมัย ความท้าทายเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทำให้เกิดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในปัจจุบันมีความซับซ้อนและจำเป็นต้องอาศัยกลไกที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ เครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล และความเหลื่อมล้ำที่เผชิญอยู่ได้ นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดและผลการศึกษาในภาพรวมของการบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ Mahawong (2016); Theerangsu (2020) ได้นำเสนอการจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ 1) หลักการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบ 2) ลักษณะของเครือข่าย 3) คณะกรรมการบริหารเครือข่ายและบทบาทหน้าที่ 4) ขอบข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาครู การจัดการเรียนรู้ ไปจนถึงการใช้แหล่งเรียนรู้ร่วมกัน 5) กระบวนการบริหารเครือข่าย ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การประสานงาน การดำเนินงาน และการปรับปรุง 6) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามามีบทบาทมากทั้งในการจัดการเรียนรู้ และการสื่อสาร 7) การบำรุงรักษาเครือข่าย และ 8) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารเครือข่าย องค์ประกอบเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Sompidnapa (2022) ซึ่งเน้นที่ภาวะผู้นำทางวิชาการ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การพัฒนาสมาชิก การใช้

ทรัพยากรร่วมกัน การบริหารจัดการด้านวิชาการ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ บรรยากาศเครือข่าย และการบำรุงรักษาเครือข่าย การเน้นย้ำถึง “บรรยากาศ” และ “การบำรุงรักษา” แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยด้านมนุษย์และความยั่งยืนในระยะยาวของการทำงานร่วมกัน

จากประสบการณ์ของผู้เขียน บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา คือ ผู้บริหารองค์กรที่มีภาวะผู้นำและมีวิสัยทัศน์ในการบริหารองค์กร สามารถสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับองค์กรอื่นที่มีเป้าหมายเดียวกัน มีความสามารถในการขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงานทั้งในเครือข่ายและระหว่างเครือข่ายตามแผนงานที่กำหนดไว้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายใต้ทรัพยากรและข้อตกลงร่วมกัน รวมถึงต้องมีความสามารถในการประสานงานอย่างราบรื่น ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อให้เครือข่ายเข้มแข็งและมั่นคง

กล่าวโดยสรุป การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จ นอกจากมีองค์ประกอบของเครือข่ายที่ครบถ้วนแล้ว ปัจจัยที่สำคัญคือ 1) ผู้นำที่มุ่งมั่นและมีวิสัยทัศน์ มีบทบาทเชิงบริหารจัดการ เป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง สามารถสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและทรงพลัง 2) วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบภายใต้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีการบูรณาการทรัพยากรและการประเมินผล 3) การสร้างและบำรุงรักษาความสัมพันธ์อย่างยั่งยืน และ 4) การบริหารเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการประเมินผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของเครือข่าย การประเมินผลอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เครือข่ายสามารถเรียนรู้จากปัญหาและปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการความร่วมมือทางการศึกษา

การจัดการความร่วมมือทางการศึกษานั้น แม้ว่าจะเน้นการศึกษาส่วนใหญ่กล่าวถึงรูปแบบหรือองค์ประกอบของเครือข่ายที่เป็นแนวทางในการดำเนินงาน แต่ยังมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายนั้น ๆ โดย Inthachue (2020); Uttisin, Kamolvoradej, and Rujimethabhas (2021) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาไว้ โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายที่ชัดเจนจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือส่วนกลาง เข้าใจและร่วมรับรู้เป้าหมาย กำหนดทิศทางการดำเนินงานร่วมกัน

กลุ่มที่ 2 ด้านความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจนภายใต้การทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ในด้านที่จะดำเนินการ มีการพึ่งพาทรัพยากรร่วมกัน เช่น งบประมาณ บุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ ด้านต่าง ๆ ร่วมคิด ร่วมทำ แบ่งประเด็นความรับผิดชอบที่เหมาะสม

กลุ่มที่ 3 ด้านกระบวนการจัดการ การวางแผน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเหมาะสม มีการกำหนดกลยุทธ์ จัดทำแผนการปฏิบัติงาน มีรูปแบบการประสานงานทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการอำนวยความสะดวกให้กับหน่วยงาน การติดตามประเมินผล คณะทำงานใน

เครือข่ายทางการศึกษามีการร่วมกันประเมินผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรม และคณะทำงานมีการตรวจสอบติดตาม กำกับ และดูแลความก้าวหน้าของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

กลุ่มที่ 4 ด้านภาวะผู้นำ ผู้นำหรือผู้บริหารในสถานศึกษาที่อยู่ในเครือข่ายเป็นผู้มีคุณสมบัติและประสบการณ์ มีผลงานเชิงประจักษ์ด้านการจัดการศึกษา ผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม มีทักษะการพูดที่คล่องแคล่ว มีทักษะปฏิภาณไหวพริบ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ มีบุคลิกภาพดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี สามารถเป็นที่พึ่งให้กับหน่วยงานได้ มีความมั่นคงทางอารมณ์ เป็นผู้เปิดกว้างและเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความรับผิดชอบ ยืนยันมั่นเพียร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความมุ่งมั่นในการทำงานสูง ชอบการริเริ่มงานใหม่ ๆ และมีความคิดในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อพัฒนาหน่วยงาน

กลุ่มที่ 5 ด้านบริบทท้องถิ่นและการเมืองการปกครอง เป็นปัจจัยที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ซึ่งเห็นได้ชัดจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาสังกัดขององค์กรปกครองท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษามาจากความต้องการของต้นสังกัดส่วนหนึ่ง และมาจากความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาส่วนหนึ่ง เพราะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การรองรับและสนองนโยบายจากรัฐบาล รวมถึงสภาพแวดล้อมทางการเมือง

นอกจากปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาแล้ว ยังมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ ความท้าทายและข้อจำกัดที่ทำให้เครือข่ายความร่วมมือเกิดความล้มเหลวหรือยุติความร่วมมือลง เช่น นโยบายทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงบ่อยทั้งนโยบายภาครัฐ และนโยบายท้องถิ่นซึ่งอาจทำให้แผนงานหยุดชะงักก่อนถึงเป้าหมาย ทรัพยากรที่จำกัดแต่มีความต้องการมาก รวมถึงภาระงานของผู้บริหารและคณะครูที่มีมากทำให้คุณภาพการจัดการศึกษาหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยลง

สรุปได้ว่า ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา ประกอบไปด้วย การมีนโยบายที่ชัดเจน ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ มีการจัดการด้านความร่วมมือระหว่างเครือข่ายและการจัดสรรทรัพยากร ผู้นำองค์กรหรือเครือข่ายนั้น ๆ เป็นผู้มีความรู้ มีบุคลิกภาพที่ดี มีทักษะในการวางแผน กำหนดเป้าหมายและกระบวนการทำงานที่สอดคล้องกับปัญหา สร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งภายในเครือข่ายที่ยั่งยืน นอกจากนั้น ต้องเตรียมการรับมือกับปัญหาหรือข้อจำกัดที่เกิดขึ้นระหว่างขับเคลื่อนเครือข่าย

บทสรุป

การจัดการเครือข่ายทางการศึกษา หมายถึง การดำเนินการหรือการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อให้สมาชิกในเครือข่ายซึ่งประกอบด้วย สถาบันทางการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานอื่นที่มารวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์หรือวิสัยทัศน์ร่วมกันในการแก้ปัญหาทางด้านการศึกษาเพื่อสร้างความเสมอภาคในการจัดการศึกษา โดยสมาชิกเครือข่ายจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน มีการกำหนดภารกิจหรือการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการทำภารกิจหรือกิจกรรมนั้น โดย

คำนึงถึงสมาชิกเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมแลกเปลี่ยนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีคณะกรรมการเครือข่ายความร่วมมือเป็นผู้ประสานงานเครือข่าย การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาที่ดี มีองค์ประกอบต่อไปนี้ คือ 1) ผู้บริหารเครือข่ายต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) สมาชิกเครือข่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมคิดร่วมทำ 3) การพัฒนาสมาชิกในเครือข่าย 4) การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีสารสนเทศของเครือข่ายอย่างคุ้มค่า 5) บรรยากาศภายในเครือข่าย และ 6) การธำรงรักษาเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งมั่นคง ดังนั้น การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาจึงมีประโยชน์หลายประการต่อสมาชิกในเครือข่าย เช่น การเสริมสร้างศักยภาพของครูและบุคลากรการศึกษา การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน กรณีศึกษาของผู้เขียนจากสภาพปัญหาความล่าช้าในการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ผู้นำเครือข่ายได้มีการเชิญบุคลากรที่เกี่ยวข้องมาหารือการใช้เทคโนโลยีจากเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของรัฐมาให้ความรู้ด้านเทคโนโลยี ส่งผลให้บุคลากรสามารถสร้างสื่อออนไลน์ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสร้างแฟ้มพัฒนางานของผู้เรียนซึ่งสามารถยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้

การจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่หลากหลายและยั่งยืน การจัดการเครือข่ายความร่วมมือจึงมีหลักการ ดังนี้ 1) การสร้างความเชื่อมโยงเชิงกลยุทธ์ ทั้งในระดับองค์กร ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับสากล การสร้างเครือข่ายที่ครอบคลุมช่วยให้การจัดการทรัพยากรและข้อมูลมีความคล่องตัว สามารถปรับตัวต่อความท้าทายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว 2) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ เช่น การประชุมออนไลน์ การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ สามารถช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย 3) การพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทางการศึกษาหรือการวิจัยร่วมกันเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนและครู ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาทางวิชาการเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย และ 4) การบริหารทรัพยากรและการสนับสนุนอย่างยั่งยืน บริหารทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และเวลา ความร่วมมือที่มีการแบ่งปันทรัพยากรอย่างยุติธรรมเพื่อธำรงรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป โดยมีปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายความร่วมมือ คือ ด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ โดยมีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางดำเนินงานที่ชัดเจน ด้านความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำกิจกรรม รับผิดชอบและแก้ปัญหาร่วมกัน ด้านกระบวนการจัดการ วางแผนกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงานภายใต้การพัฒนาร่วมกัน ด้านภาวะผู้นำ ผู้บริหารของหน่วยงานหรือองค์กรที่เข้ามาเป็นเครือข่ายเดียวกัน มีภาวะผู้นำ มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการบริหารจัดการปัญหา และด้านบริบทท้องถิ่นและการเมืองการปกครอง ในข้อนี้ดูเหมือนไม่มีผลต่อการจัดการเครือข่าย แต่ในปัจจุบันมีการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น และการจัดการศึกษาเป็นภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา จึงเห็นได้ว่าการจัดการเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะตามหลักสูตร

เอกสารอ้างอิง

- Akkerman, S., & Bakker, A. (2011). Boundary crossing and boundary objects. *Review of Educational Research*, 81(2), 132–169.
- Amchuay, P. (2023). *The development of strategies for managing educational networks of small primary schools under the Office of the Basic Education Commission* (Doctoral dissertation). Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom.
- [in Thai]
- Chareonwongsak, K. (2002). *Network management: A key strategy for the success of educational reform*. Bangkok: Success Media. [in Thai]
- Fullan, M. (2007). *The new meaning of educational change* (4th ed.). New York: Teachers College Press.
- Hanson, E. M. (2003). *Educational administration and organizational behavior*. Boston: Pearson Education.
- Inthachue, R. (2020). *Factors affecting the success of educational networking of elderly schools* (Master's thesis). National Institute of Development Administration, Bangkok.
- [in Thai]
- Little, J. W. (1990). The persistence of privacy: Autonomy and initiative in teachers' professional relations. *Teachers College Record*, 91(4), 509–536.
- Mahawong, J. (2016). The development of an administrative model for academic collaboration networks in remote schools in high-altitude areas. *Naresuan University Journal of Education*, 18(4), 114–126. [in Thai]
- Mongkolsit, S. (2019). Strategies for building collaboration networks to develop educational management in private schools in Chonburi Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(19), 5843–5859. [in Thai]
- Office of the Education Council. (2017). *The Nation Education Development B.E. 2560–2579 (A.D. 2017–2036)*. Bangkok, Thailand: Prikwarn Graphic. [in Thai]
- Scott, J. (2013). *Social network analysis: A handbook*. London: SAGE.
- Sompidnapa, S. (2022). *Development of an academic network management model in small sized primary schools under the authority of Primary Educational Service Area Office of the Basic Education* (Doctoral dissertation). Srinakharinwirot University, Bangkok.
- [in Thai]

- Sroykham, J. (2018). *The development of an academic collaboration network management model for private schools at the basic education level under the Office of the Private Education Promotion Commission in northeastern Thailand* (Doctoral dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon. [in Thai]
- Starkey, P. (1997). *Networking for development*. London: International Forum for Rural Transport and Development.
- Thangpreechaparnich, N. (2023). *Cooperative education network management of higher education institutions to prepare the workforce* (Doctoral dissertation). Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakorn Pathom. [in Thai]
- Theerangsu, K. (2020). *Guidelines for developing a collaboration network for schools under the Secondary Education Service Area Office 24 Kalasin* (Master's thesis). Mahasarakham University, Maha Sarakham. [in Thai]
- Thummatasananon, S. (2019). *Strategies for managing collaboration networks to develop small schools under the Office of the Basic Education Commission* (Doctoral dissertation). Mahasarakham University, Maha Sarakham. [in Thai]
- UNESCO. (2020). *Global education monitoring report 2020: Inclusion and education – All means all*. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373724>
- Uttisin, P., Kamolvoradej, Y., & Rujimethabhas, S. (2021). *Factors affecting effectiveness of network management for non-formal education and informal education in Uttaradit*. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(7), 272–286. [in Thai]
- Veangying, W. (2021). *Strategies on the academic cooperation network management of primary schools under the Office of the Basic Education Commission in the northeast* (Doctoral dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University, Sakon Nakhon. [in Thai]
- Yongkamol, T. (2019). *The development of a management model for school networks in the Sarasas Affiliated Schools* (Doctoral dissertation). University of Phayao, Phayao. [in Thai]